

Píseň: EZ618 - Modré nebe, slunce zář + **modlitba;** **Čtení:** Ž
65

Milí přátelé,

minulý týden jsme se shrnuli Desatero. Hlavní důraz jsem položil na skutečnost, že Desatero je *začátek* cesty, nikoli cíl. K mnoha dimenzím života a světa se Desatero nevyjadřuje (péče o potřebné, politický systém, občanská zodpovědnost, zdravý životní styl, ekologie...). Právě proto Desatero není a nemělo být odpovědí na všechny otázky, nýbrž obecnými směrovkami pro život společenství i jednotlivce.

Židé Desatero nijak nevydělují z celkových 613 micvot (příkázání), nýbrž jsou jedním organickým celkem. Opět jako Desatero.

Tak je Desatero potřeba vždy znovu domýšlet a aktualizovat, avšak vždy v propojení s dalšími částmi Božího zjevení - Bible.

Modlitba

Dnes o modlitbě. Modlitba je takovým jednáním, jehož obsahem je komunikace s božskou sférou, která však zůstává v této komunikaci svrchovanou (opakem je magie). Je tak nástrojem propojení dimenze lidské a božské, jež jsou jinak z lidské strany nepřekročitelně oddělené.

V této definici je modlitba součástí každého náboženství včetně východních, animistických či pohanských. Modlitba může být velice obřadní s pevným textem i polohou těla (např. Modlitba Páně při bohoslužbách, Šma jisrael, muslimské povinné modlitby atd.) i velmi volné.

Při modlitbě je tak běžné sedět i stát, ležet (obličejem vzhůru i dolů) i klečat, kývat se i tančit, točit se (súfiové), mít hlavu vztyčenou i skloněnou atd. Literární formou jsou modlitby písněmi i básněmi, pevně sepsanou prózou i zcela volně složenou, jsou čtené atd. Proto je velmi k užítku užívat sbírky modliteb - jak v Žalmech tak jiné.

Šíře formy modlitby je takřka bezbřehá. Některé formy však již mohou hraničit s magií či tranzem (právě súfijské točení). Forma je však při modlitbě pomocí a oporou, je součástí obsahu modlitby, ulehčuje nám komunikaci s božstvem. *Nejde* o snahu „vyslat lepší modlitbu“ nebo „zvýšit její působnost“. Vposledu tedy na formě literární ani tělesné vůbec nezáleží.

V každém náboženství nalezneme modlitby individuální a soukromé i společné a hlasité. Nalezneme modlitby k různým příležitostem (díky za jídlo (před i po), modlitby za zemřelé, k svátku významné osobnosti atd.) i modlitby povinné (zejm. ortodoxní židovství a islám, avšak vlastně i křesťanství). Nalezneme často modlitby zcela tiché (zejm. quakeri), ba dokonce tiché nejen vnějšně ale také vnitřně (modlitba přecházející do meditace či kontemplace).

Proč se lidé modlí

Dle studií se bohužel lidé většinou modlí, aby něco získali. To vychází z velmi povrchních znalostí náboženských systémů i jejich podstaty. Lidé nejčastěji prosí o zdraví své a svých blízkých, o úspěch či záchranu nebo o vedení v pro-člověka-nepřehledných situacích.

To souvisí i s etymologií: České „modlit se“ nejspíše pochází ze praslovanského „mold“ = snažně prosit, vzývat boha. Anglické „prayer“ z latinského „precari“ (úpěnlivě či naléhavě prosit, žádat). Avšak pro křesťany původní slovo, hebrejské „tefilah“ znamená „sebezpytování/zkoumání“. Hebrejské termíny popisující modlitbu (je jich vícero) jsou takřka výhradně ve formě hitpaelu, který se rovná našemu zvratnému (proto „modlit se“) ve smyslu aktivity směřující k jejímu činiteli (srv. učím se). Přidejme ještě, že druhým nejčastějším biblickým výrazem pro modlitbu je fráze „volat k Bohu“.

Jen jazykové zkoumání by však vystačilo na celou biblickou, můžeme se k němu někdy vrátit - pro dnešek by měl stačit tento základ.

Už ten totiž ukazuje lidské uchopení Stvořitelova daru modlitby - komunikace s Ním. Zatímco pro židovství je modlitba záležitostí v první řadě obrácení do sebe, zkoumání sebe, čímž nalézá sebe i ostatní plně závislé na Boží milosti, lidové křesťanství učinilo z takovéto modlitby nástroj k sebe-obohacení (ne nutně v negativním smyslu!).

I proto křesťanské modlitby obvykle začínají díkůvzdáním, a prosby přicházejí až poté¹. I proto jsou křesťanské modlitby jen výjimečně chválami ve smyslu žalmů - tedy vzpomínkou na Boží skutky milosti a záchrany. To je přitom veliká škoda, protože právě nejobsáhlejší biblická kniha je z velké části složena z žalmů hlavně oslavujících Boha. A není na tom nic charismatického, povrchního ani levného.

Druhým výrazným rysem biblických modliteb je jejich theocentričnost². Tedy že jejich středem je Bůh, nikoli člověk. Což však v křesťanských liturgiích zůstalo, ponecháme-li stranou církve pietistické, charismatické a dál tímto směrem. Proto je úvodní modlitba při bohoslužbách modlitbou chválicí, děkovnou a jen trochu prosící. Proto bohoslužby začínají introitem, který je takřka vždy chválicí Boha - proto má být člověk na bohoslužbách přítomen od začátku, aby byl od začátku vytržen ze své sebestřednosti a byl obrácen k Božímu majestátu. Proto jsou přímluvné modlitby až v závěru.

Tak jsou modlitby dobrým měřítkem hloubky víry - i její podoby. Ne snad v pohledu bližních, ale právě v introspekci, v obrácení k sobě samým. Nemodlím se náhodou většinou sám za sebe? Jak často se modlím za bližní - známé i neznámé? Jak často v modlitbě mlčím? Jak často v modlitbě rekapituluji, co vše pro mě/nás Hospodin udělal?

Ne snad proto, že modlitba egocentrická je modlitbou špatnou. To v žádném případě! I v knize Žalmů nalezeneme mnoho

¹ Což samo o sobě také nevádí. Avšak bližší zkoumání často ukáže, že jde vlastně o „psychologický trik“, který lidé běžně používají vůči svým bližním. Právě sebereflexe má této zcela podvědomé manipulace zbavit.

² Z řeckého theos = bůh.

takových. I Ježíšova modlitba v Getsemane je v mnoha ohledech egocentrická. Modlitba je nám darem i v tom, že můžeme prosit o svou záchranu a pomoc. Avšak je nám darem pro mnohem víc.

K chvále. Ke vzpomínání. K radosti. K tichu. K naslouchání. Ke zklidnění. Ku pomoci všem těm, kterým nemůžeme pomoci prakticky³. Shrnuto a podtrženo: Modlitba je v první řadě darem a nástrojem odvrácení od sebe a obrácení k Bohu. A tak je nám ulehčením našeho člověčenství, které je tak přirozeně sobecké a sebestředné. Neboli je nám nabídkou proměny naší vnitřní podstaty k té pravé: Jsme stvořeni k obrazu Božímu. Nikoli lidskému - natožpak svému.

Prostředí modlitby

Prostředí modlitby je zpravidla klidné, ať už jde o modlitby společné či individuální. I ti rodiče, kteří jinak své děti nechávají na bohoslužbách lítat a hlučet, je na modlitby ztišují. Protože základní rysem modlitby je stále ještě (a pořád bude!) přechod do posvátného času a prostoru. Při modlitbě se prostě neruší, stejně jako se neruší při pohřbu či důstojném proslovu. Je krásné a zajímavé vidět, že navzdory všemu liberalismu tento rys zůstává. Krom dalšího je pak také důkazem lidského vnímání posvátného.

To však neznamená, že je zakázáno kýchnout, smrknout atd. Právě proto, že je modlitba posvátným časoprostorem, unese ledacos. Nestyd'me se, když do ticha modlitby zakašleme, protože nás trápí kašel apod. To Bohu jistě vůbec nevadí. A lidem? Inu, tak by měli být méně antro-po-centričtí⁴ a více theo-centričtí.

S ohledem na posvátnost dění nejen modlitby byly a jsou stavěny posvátné prostory - chrámy, kostely, mešity, synagogy, modlitebny, ašramy atd. Ona zvláštní atmosféra, která na nás obvykle v takových prostorách působí, je ovocem právě snahy

³ Skrze modlitbu můžeme obvykle pomoci daleko více než prakticky (proto praktická pomoc sama o sobě není to nejpodstatnější). Dobře to řekl Martin Luther: „Největší dílo, které může člověk konat, je modlitba.“ Ne snad, že by neměl nic dalšího konat (copak konáme jen největší dílo a malá ne?), ale aby každý člověk věděl, že skrze modlitbu může pomáhat *naprosto každý*. I ten, který může hýbat jen očima.

⁴ Z řeckého anthrópos = člověk.

odvrátit člověka od sebe a obrátit k Bohu. Přivést do jiného, odlišného, posvátného času a prostoru. Přivést k jinému pohledu na sebe (často vůbec k nějaké reflexi), bližní, svět.

Z toho je také zřejmé, proč zejm. malé děti toto vnímají jen pramálo. Neznají totiž rozdíl mezi všedností a výjimečností, profánním a sakrálním. Takřka vše je pro ně nové, cizí, tajemné, zvláštní - v omezeném slova smyslu tedy posvátné. Druhým důvodem je pak právě zcela samozřejmá sebestřednost dětí.

Avšak posvátný časoprostor není vytvářen formou, ta je nám „jen“ pomocí. Právě jako formy modlitby. Posvátný časoprostor totiž nevzniká objektivně - proto ho neprožívají na daném místě nikdy všichni. Vzniká právě až obsahem - obrácením k Bohu, modlitbou, kontemplací. Tak není problém s bohoslužbami v lese či pod širým nebem. Na poušti či na štítech hor. Na lodi či kdekoli jinde. Avšak zpravidla je lepší být v prostoru, kdy máme klid k soustředění na sebe, a tak znovu-odhalení a znovu-přiznání své závislosti na Bohu skrze stromy, vodu, další planety, gravitaci či práci a oběti bližních. Tedy v prostoru, kdy máme klid odvrátit se od sebe a obrátit se k Bohu.

Účel modlitby

Tak se ukazuje, že účelem modlitby není „aby se splnila“. Ačkoli právě to si lidé většinou myslí. A často je to zakódováno právě již v lidských termínech pro modlitbu. Avšak termíny vyvoleného židovského národa, a tak Písma, ukazují jinam⁵.

I proto je dobře, že studie ukazují, že např. modlitby za uzdravení vlastně „nefungují“. Modlitba není nástrojem splnění přání - dobrého i špatného. Ačkoli právě novozákonní termín nese i tento obsah, narozdíl od hebrejského. Je darovaným nástrojem komunikace se Stvořitelem světa, který je zcela svobodný. Proto ho smíme prosit a žádat. A on může vyslyšet, ale nesplnit. Hezky to

⁵ Doplňme také řeckou terminologii: Řecký termín ευχη (euché) znamená původně „slib, přísaha, přání“. Právě ten byl přejat do NZ jako termín pro modlitbu. Sloveso pak znamená modlit se ve významu „žádat od Boha, mluvit s Bohem“. Tak je sice ještě přítomna část starozákonního uchopení, avšak už v řeckém pojetí se k němu přidává to, co dobře známe - slibování, přísahání, touha po splněním přání.

zde zaznělo už minule: „Při ohlédnutí za svým životem jsem moc ráda, že Hospodin tolikrát mou modlitbu NEvyplnil.“

Nejde si něco „vymodlit“. A kdokoli vám bude něco takového tvrdit, toho proveďte jednoduchým testem: „Tak to dokaž. Vymodli mi třeba...“. Snahy (a vůbec nápad!) něco si „vymodlit“ jsou jen projevem základní lidské sebestřednosti, která nebyla překonána. Iluzí, že hlavně na mě záleží. Že já to zařídím. Což je okamžitě v rozporu s modlitbou, která žádá o pomoc Stvořitele světa obvykle právě ve chvílích, kdy já již nic dalšího nemohu. Neboli jde o jeden ze základních lidských bludů.

V modlitbě jsme svobodni volat také o pomoc. Všední i extrémní. A není důvod se tomu jakkoli bránit. Avšak odmítneme sebestřednost vlastní lidské přirozenosti, že na mé modlitbě záleží. Že bez ní bude Hospodin sedět se založenýma rukama. Že já to musím vymodlit - a bez mého vymodlení by to dopadlo hůř.

Copak se modlíme za kyslík? Za Saturn a Jupiter, které štítí Zemi před drtivou většinou vesmírných těles, které by tuto planetu už dávno sestřelili z oběžné dráhy? Za stromy a mořské řasy? Za družice a vysílače umožňující telefonování? Tolik dobrého máme, ačkoli se za to nikdo nemodlí!

Avšak účelem modlitby není ani planá naděje. Nabídnutí činnosti, když člověk touží pomoci ale nemá jak. Hospodin je svoboden vyplnit kteroukoli modlitbu. Ba dokonce vyplňuje tolik modliteb nevyřčených i těch, které nikoho nenapadly. Modlitba je darem pro nás. Nikoli pro Hospodina. Vždyť on dobře ví, co potřebujeme. A už dávno nám to zařídil.

Tak i hebrejské uchopení: Modlitba je nástrojem náhledu a poté proměny mého nitra. Mé metanoie - proměny, obrácení. Abych pak mohl být Hospodinovým věrným, který slouží k Hospodinově slávě. Ne ke své slávě toho, jak dobře se umím modlit. Před Hospodinem se totiž dobře neumí modlit nikdo.

Závěr

Nestyďme se tedy modlit tak, jak nám „narostl zobák“. Hospodin nehledí na lidská pravidla slušnosti, spisovného jazyka ani nic podobného. A díky Bohu, že na ně nehledí!

Zároveň však kultivujme svůj projev právě kvůli oné introspekci, pokud se modlíme nahlas a společně. Nejen formálně ale i obsahově. Buďme opatrní na intimní témata vlastní i druhých. Těm se můžeme modlitebně věnovat v menším počtu či sami.

Vzpomínejme v modlitbách, co všechno dobrého Hospodin již udělal. Klidně častěji než abychom přemýšleli, co víc by ještě mohl dát. A nechme se inspirovat modlitbami meditačními, kdy ztišujeme právě svá slova, přání a trápení, své myšlenky a podněty, abychom zaslechli Boží slovo. Není nakonec právě ztišení a čekání před Bohem nejhlubší podstata modlitby?

Nemějme však strach z nikoho, kdo vyslovuje mantry, při modlitbách se točí, tluče na bubny či zpívá. To vše je na světě zcela běžné (což neznamená, že to musíme začlenit do evangelické tradice). Naopak si dejme pozor na to, co se nás snaží zmanipulovat. Včetně očekávání druhých.

S chutí se zapojujme do společných modliteb, neb to posiluje společenství. Avšak nijak se do toho nenuťme, je-li pro nás hlasitá modlitba takřka nepředstavitelná. Víra se hlasitými modlitbami neměří.

A nikdy nezapomeňme na jediné pravidlo modlitby: Upřímnost. Nejen k Bohu. Ale také k sobě. K druhým, pokud se modlím ve společenství. Teprve upřímné přijetí, že jsem tvor a jedinec sobecký, může vést k odvrácení od sebe a ke skutečnému obrácení se k Bohu.

Píseň: 636 - Z tvé ruky, Pane můj + **Modlitba Páně**

Rozovor

Příště: ?